

DISCURS D'INAUGURACIÓ DEL CURS 1997-98
1 D'OCTUBRE DE 1997

Senyores i senyors claustrals,
Molt Honorable Senyor President de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears,
Il.lustríssim Senyor President del Consell Social,
Honorables i Il.lustríssimes autoritats,
Amigues i amics,

Avui obrim solemnement el curs acadèmic 1997-1998. Vull aprofitar aquest fet per saludar ben cordialment tots els que ens acompanyau, al mateix temps que vull dedicar un record d'agraïment a les persones que es varen jubilar el curs passat: Maria Cinta Tarré Font, José Mellado Fernández, Roberto Molina del Río i Asunción Pecellín López. També vull fer-vos partícips de la tristesa que ens va produir la mort del nostre jove company Francesc Orell Vich. Crec que tots ells, cadascú al seu lloc de treball, han fet el millor que han sabut per la nostra universitat.

Una altra vegada, doncs, ens retrobam davant l'inici d'un nou curs acadèmic i, com cada any, carregats d'il.lusions. Il.lusions que no són altra cosa que els objectius que creiem millors per a la nostra universitat i que intentaré fer-vos conèixer tot d'una.

Però abans de fer-ho, permeteu-me que exposi públicament l'acord solidari que vàrem adoptar tots els rectors de les universitats espanyoles i que volia mostrar un cert estat de preocupació generalitzada pel que fa a l'absència de grans línies de política universitària espanyola. Diu així:

<<La manca de definició ministerial, pel que fa a la política universitària, ha generat incerteses i dificulta, òbviament, una programació racional de l'activitat de les Universitats.

>>Això contrasta amb la decidida política europea de compliment dels criteris de convergència del tractat de Maastricht pel fet que cada cop és més gran la divergència respecte a la despesa en ensenyament superior en relació amb la dels altres Estats membres de la Unió Europea. Mentre que la mitjana dels països de l'OCDE se situa en l'1,6% del PIB, a Espanya és del 0,9% (cal recordar que a les Balears és del 0,4%). Sense millorar el finançament és totalment il.lusori pretendre millorar substancialment la Universitat.

>>L'esperit de col.laboració de les Universitats posat en relleu mitjançant acords pràcticament unànimes sobre alguns punts de reforma del règim d'Universitats, pel que fa a plans d'estudis i professorat, transmesos oficialment a les autoritats ministerials, encara no ha rebut resposta. Les Universitats es veuen obligades a adoptar solucions d'emergència per prestar el servei públic que tenen encomanat i evitar així el seu deteriorament.

>>Els conflictes que s'han evidenciat en el Consell d'Universitats entre la Comissió Acadèmica i la de Coordinació i Planificació, obliguen a replantejar-se el funcionament d'aquest òrgan, amb la finalitat d'aconseguir una relació satisfactòria dels aspectes acadèmics i politicoeconòmics del sistema universitari espanyol i assegurar així una eficaç coordinació.

>>Es fa necessari, doncs, amb lleialtat mútua i servei a l'interès general, un

equilibri satisfactori entre l'autonomia de les Universitats, reconeguda constitucionalment, i la competència dels Parlaments i Governos autonòmics, que quan ha mancat ha afectat profundament la comunitat universitària espanyola.>>

Aquest és l'acord que es llegeix en tots els actes d'inauguració de curs i que ja ha tingut una resposta positiva de diàleg per part de la senyora ministra, que el va escoltar en presència dels reis en l'acte d'inauguració de curs de la Universitat de Còrdova. El seu parlament en aquell acte es pot entendre com una inflexió cap a l'esperança.

No obstant això, des de l'enteniment que ha significat per a la nostra universitat, durant aquest primer any de transferències en matèria universitària a la Comunitat, poder discutir, i en la majoria dels casos, arribar a consensuar, els nostres objectius amb el Govern, em permetré fer una anàlisi més localista de la situació, que, com recordau, he anunciat com a càrrega d'il·lusions, sense que això m'amagui les dificultats en la seva gestió.

Com a equip de govern ja hem passat l'equador del nostre mandat i, més que fer un relat d'aquelles coses que hem assolit, faré un recull d'aquelles per les quals volem lluitar i que volem compartir amb tots els membres de la comunitat universitària. A tall de resum crec que podem significar la nostra gestió, feta i per fer, amb el lema: **de la consolidació a la innovació i la qualitat**. Una gestió que, és just dir-ho, ha tingut el suport de la feina de degans, directors de centre i de departament, així com de professors, personal d'administració i serveis i alumnes representants als diferents òrgans col·legiats.

Parlar de **consolidació** significa referir-nos al document de plantilles, a la reforma de plans d'estudis, a l'aprovació d'un reglament acadèmic, a les instal·lacions esportives i a la constitució de la Fundació Universitat-Empresa, entre d'altres. Però, principalment, a l'assoliment d'una bona dotació econòmica aconseguida pel Govern d'aquesta comunitat, en el procés de transferències de l'ensenyament universitari, que ens ha permès, a través del pressupost d'aquest any, començar a corregir dèficits històrics per situar la Universitat en coordenades similars a les del nostre entorn, malgrat que encara manquen infraestructures i noves titulacions per poder oferir als ciutadans d'aquestes illes.

Més concretament, la consolidació ha anat referida a:

1. L'elaboració i aplicació del **document de plantilla**, que, a hores d'ara, ja ha significat un element indiscutible per regular la millora de l'estructura de professorat tenint en compte tant els aspectes de qualitat docent com d'incentiu a l'activitat investigadora.
2. La ubicació de **totes les titulacions al campus**, la qual cosa permet una millor racionalització dels recursos humans i materials, malgrat que s'han agreujat els problemes d'accés. Iniciatives de foment del transport públic, així com un nou traçat de la carretera, dins el més gran respecte mediambiental, ho haurien de fer més àgil.
3. La **reforma dels plans d'estudis**, que s'acaba d'aprovar en el darrer Consell d'Universitats, que ha significat la modificació i/o renovació de quasi tots els plans d'estudis vigents, en què es preveu un augment de l'optativitat i en alguns casos el pas de quatre a cinc anys. Una reforma que hem emprès des de l'òptica d'obtenir un major grau d'especialització alhora que de millorar el rendiment acadèmic dels nostres alumnes.

Per completar aquesta reforma durant aquest curs s'enllestiran els processos d'integració de les escoles de Treball Social i de Turisme.

4. La implantació d'un **reglament acadèmic**, com a recopilació de normes fins ara disperses i emanades de diferents fonts, que refon, de forma sistemàtica, el nucli de l'ordenació acadèmica de la UIB, per tal d'incrementar la seguretat jurídica mitjançant la definició de deures i drets dels diferents

membres de la comunitat universitària, tot seguint una directriu clara de constituir l'entorn d'un servei públic de qualitat.

5. Les **instal·lacions esportives**, les quals ja s'estan construint gràcies a l'aportació del Consell Superior d'Esports, de la Fundació Universiada i també amb un important esforç de recursos propis de la UIB. Aquestes instal·lacions han de significar l'increment, tant quantitatiu com qualitatiu, de la pràctica esportiva en el si de la Universitat.

6. La posada en marxa de la **Fundació Universitat-Empresa**, que hem creat, conjuntament amb el Consell Social, com a instrument que ens ha d'apropar a la societat, amb la màxima simplicitat administrativa i mitjançant canals jurídics clars, amb voluntat de col·laboració i mai com a instrument de competència deslleial. L'activitat més important realitzada durant aquest temps de funcionament ha estat la de formació contínua i permanent, a través de cursos i màsters encaminats al perfeccionament professional, així com la gestió de contractes a l'empara de l'article 11 de la LRU, per un valor superior als 200 milions de pessetes.

7. La **connexió amb la societat** que envolta la Universitat, en què es destaca la funció d'oferir serveis a la comunitat sobre la base de la combinació dels valors de la tradició amb els de la modernitat.

En aquest sentit hem d'emmarcar el nostre compromís amb la defensa del català com a llengua pròpia de les Illes Balears, tot indicant que la participació en el Consorci creat recentment, conjuntament amb el Govern, ens compromet a ser garants d'aquesta condició lingüística. Per altra banda, la UIB es mostra particularment sensible per a aquells temes que afectin, de forma directa o indirecta, el medi ambient i la degradació ecològica d'aquesta terra, amb l'interès d'inserir-se, tant en l'esfera més quotidiana (el funcionament diari) com estratègica (les aportacions teòriques), en els paràmetres del desenvolupament sostenible.

És des d'aquest esforç global de consolidació que volem segellar el compromís de futur per a l'assoliment de millors fites de qualitat i innovació que facin de la UIB un referent humanístic, científic, tecnològic i cultural cada cop més acceptat en la nostra comunitat, pel seu arrelament i també per la seva projecció internacional. És a dir, per aconseguir que la UIB assumeixi, a més del referent de l'educació, de la investigació i de l'extensió cultural, el paper de líder social que li correspon com a institució que forma el jovent del nostre poble.

D'altra banda, ja pensant en el que hem de fer més que en el que hem fet, **la millora de la qualitat acadèmica** és i serà un objectiu fonamental per a aquesta universitat.

Un objectiu que depèn fonamentalment de les nostres actituds i aptituds com a professors i alumnes, encara que hem de ser conscients que requerirà una predisposició permanent a la renovació pedagògica, a la revisió de continguts i fins i tot a la redefinició d'objectius.

L'autonomia universitària i la llibertat de càtedra han d'incrementar la nostra responsabilitat i professionalitat en les nostres tasques docents, d'investigació i de gestió, en cada cas.

Pel que fa a la **docència**, hem adoptat mesures per reforçar el procés de qualitat encaminades a propiciar la formació tant didàctica com investigadora del professorat; augmentar la vessant pràctica de l'aprenentatge com a element bàsic en la formació integral de l'estudiant; augmentar la inversió en mitjans materials didàctics per a les aules i per a l'adquisició de llibres de consulta destinats als estudiants; incrementar les places de biblioteques mitjançant la creació de sales de lectura als diferents edificis; etc.

Concretament, per a aquest curs hem pogut oferir 99 assignatures més que el curs passat; l'augment dels desdoblaments de 49 grups de classes teòriques i de 289 grups de pràctiques; l'obertura de dues

noves sales d'estudi i de tres laboratoris docents; l'ampliació del nombre d'aules informàtiques i l'assistència als estudiants en aquestes aules; així com també un aulari prefabricat amb onze aules.

Aquestes mesures desmassificadores han de continuar al llarg del temps com a voluntat permanent de millora de la qualitat, ja que tal com ens indiquen les enquestes d'aquest any, podem determinar que són paràmetres clars de la notable qualitat docent, en mitjana, assolida pels nostres professors.

De cara a un futur proper ens hem de plantejar, també com a element de qualitat de la UIB, els nous estudis que puguem implantar. En aquest sentit, ja hem començat el debat intern sobre les titulacions que la Universitat hauria d'oferir. El seu resultat s'haurà de contrastar amb l'estudi que a aquest efecte durà a terme el Consell Social, per encàrrec de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports. En qualsevol cas, he de dir-vos que no podem renunciar a augmentar l'espectre de l'oferta d'estudis superiors en aquesta comunitat. Aquesta és una necessitat imperiosa i justa, si tenim en compte les dades d'alumnes de les Illes que encara han d'anar-se'n a altres universitats, especialment aquells que se'n van per seguir estudis que no s'imparteixen a la UIB.

El nostre objectiu seria de poder oferir, per al proper curs, noves titulacions als nostres estudiants, així com deixar establert un calendari de futures noves implantacions.

Pel que fa la **investigació**, hem adoptat mesures per mantenir un nivell destacat en la recerca bàsica i competitiu en l'aplicada. A la Universitat, desenvolupar i transmetre coneixements són pràctiques indissociables, i l'activitat en I+D defineix en gran mesura la qualitat d'un centre universitari. En aquest aspecte, la UIB ha demostrat amb escreix la seva capacitat de recerca, sorgida, moltes vegades, després d'una difícil superació d'entrebancs fruit de l'escàs finançament de què hom ha disposat.

No obstant això, la UIB ha resultat molt competitiva en l'obtenció de recursos del Pla nacional i de la Unió Europea, però sempre ha hagut de fer un esforç important en el seu pressupost.

Una vegada més he d'insistir que aquesta valoració positiva és més fruit de l'esforç constant de grups o individus que dels ajuts institucionals, tant interns com externs, encara que aquest any la bondat del pressupost de què hem pogut disposar ens ha permès dedicar recursos propis a la creació de beques i a augmentar els ajuts per a infraestructura, tant de renovació com de reposició.

Amb aquest objectiu de qualitat acadèmica hem de situar també en el seu lloc i amb la seva importància la **gestió**, tant política com administrativa, que ha de ser cada vegada més eficaç i més professionalitzada. En aquest sentit crec que és important el pla de formació de què disposa i disposarà el nostre personal d'administració i serveis, així com positiu serà el resultat de totes les oposicions que hi ha en marxa per definir una estructura funcional i orgànica més adient per a una administració moderna com la que volem que representi la UIB.

En aquesta modernitat hem de situar la creació de les oficines de gestió acadèmica, de gestió de la recerca, el nou programa de gestió de la matrícula, la informació dinàmica i estàtica que s'incorpora al nostre web, que ha registrat més de cent mil visites només aquest més de setembre, i altres iniciatives que seria llarg enumerar.

Pel que fa a **noves infraestructures**, també enteses com a factors qualitatius, ja s'han elaborat les bases per fer el concurs de l'avantprojecte d'un nou edifici multidisciplinari, en l'àmbit dels estudis economicojurídics, així com s'està acabant la redacció del plec de condicions per a l'establiment, comptant amb capital privat, d'una àrea de serveis.

I parlar de futur des del sentiment del qui vol el millor per a la institució implica marcar uns objectius ambiciosos però assumibles, cosa que en el nostre cas vol dir parlar d'**innovació**: parlar d'extensions universitàries, de nous models educatius per a la formació continuada i del foment de la

interacció constant amb la societat que ens envolta, així com consolidar la presència de la UIB en els diferents circuits internacionals.

Més concretament, la innovació ha d'anar referida a:

1. Reforçar i esperonar la universitat com una institució d'alt nivell en la docència. Això significa, com ja hem dit, millorar contínuament la qualitat en tots els vessants; docència estricta, connexió més dinàmica amb la demanda social i més instal·lacions per a les pràctiques docents. Tal volta aquests paràmetres s'hauran de considerar en la presa de decisions sobre els nous estudis que s'implantaran a la UIB.

Aquest ha estat també l'objectiu que ens hem fixat per definir el model educatiu de les **extensions universitàries**, que avui comencen a funcionar com un centre més de la UIB. Avui hem iniciat un nou model d'ensenyament basat en la presencialitat i la utilització de les noves tecnologies de la informació i comunicació, model que a poc a poc s'anirà instal·lant, també, al campus com una nova expressió d'ensenyament en què la transmissió de coneixements es basarà en aquests recursos audiovisuals i cobrarà importància l'ajut del professor per a la consolidació i aprofundiment en la síntesi i anàlisi d'aquests coneixements adquirits.

En definitiva, a poc a poc anirà arrelant el nou model educatiu en què l'aula física, l'hora de classe i la lliçó (en què el professor transmet informació als alumnes que després els reclamarà a l'examen) perdran el paper central com a instrument de mesura per ser substituïts per una relació interpersonal d'aprenentatge alumne-professor. En altres paraules, el professor deixarà de fer classes-lliçons durant un nombre determinat d'hores a un nombre indeterminat d'alumnes i passarà a ocupar-se de guiar l'aprenentatge d'un nombre determinat i reduït d'alumnes mitjançant una àmplia gamma de recursos didàctics, entre els quals un, i no el més important, serà la classe.

2. Impulsar l'activitat investigadora per mantenir-nos com a universitat capdavantera, la qual cosa no és senzilla, ja que cada vegada creixen més les dificultats per a la competitivitat degut al fet de no poder recórrer, com quasi tota la resta d'altres universitats, a fons europeus de desenvolupament regional.

Per tal de pal·liar aquest desavantatge hem iniciat converses per trobar el procediment d'accedir a fons europeus a través de la Fundació Universitat-Empresa i amb l'argument que el Parc Bit es troba en zona d'objectiu 2, alhora que volem demanar que des de la Secretaria General del Pla d'I+D es puguin corregir aquests efectes que generen greuges comparatius entre investigadors d'universitats d'un mateix Estat, amb la justificació d'una mala entesa cohesió social.

Evidentment, és cada cop més urgent eixugar aquestes descompensacions, sobretot si tenim en compte que la recerca de qualitat constitueix, no em cansaré de reiterar-ho, un dels elements cabdals per al progrés i el desenvolupament dels pobles.

Ara bé, la nova llei de la investigació i el desenvolupament tecnològic de la comunitat autònoma, que serà subjecte d'un proper debat parlamentari, obre noves vies de treball pel que fa a la definició de programes d'investigació, així com de les línies prioritàries en recerca aplicada i desenvolupament tecnològic per part del Govern, tot i que és important subratllar que la recerca bàsica ha d'abastar totes les àrees, amb un criteri principal: la qualitat científica i/o humanística, pel que fa a les infraestructures científiques així com pel que fa a un seguit d'accions especials com ara ajuts per a la difusió de programes d'I+D o el foment de l'accessibilitat de les empreses a programes nacionals i/o de la Unió Europea.

Des de la Universitat esperam de debò que l'aprovació d'aquesta Llei significarà un esperonament a la investigació, no sols a la nostra universitat, sinó també a tots els centres d'investigació de la Comunitat Autònoma i a les empreses que vulguin assumir el paper de promotor, tal com preveu el

Projecte de Llei.

3. Gaudir d'una organització que sigui àgil i flexible per tal d'adaptar-se de forma dinàmica a les demandes socials.

La reforma dels Estatuts, que s'ha iniciat, ha de permetre una adequació del text normatiu a la realitat actual de la Universitat. M'agradaria que aquesta reforma fos innovadora en si mateixa, oberta, i permetés una gestió eficaç per poder-nos adaptar a les noves necessitats. La intenció és fer una primera aproximació a la revisió de l'articulat, segons presenti la comissió creada *ad hoc*, al Claustre previst per al mes de desembre, i sotmetre la reforma efectiva al Claustre del mes d'abril.

4. Oferir la Universitat com un factor de desenvolupament socioeconòmic. En aquest terreny hem d'emmarcar les perspectives de les activitats de la Fundació Universitat-Empresa de les Illes Balears, com ara:

- la implementació d'un programa pilot de visites guiades d'empresaris a les dependències i els serveis de la UIB, per tal de donar-los a conèixer els recursos de què disposa i les línies de recerca que s'hi desenvolupen, i perquè puguin mesurar tant les capacitats com les potencialitats de col.laboració.
- la realització d'un estudi de les necessitats de formació i transferència de tecnologia a les empreses.
- la creació d'un programa d'ajuts per a la creació d'empreses per a joves titulats universitaris, juntament amb el CEEI i amb el suport de la Conselleria de Treball i Formació.

5. Consolidar la presència de la UIB en els diferents circuits internacionals. Hom persegueix estimular l'obtenció dels recursos necessaris per tal d'intervenir en projectes i programes on es coordinin diferents experiències acadèmiques als àmbits internacionals. En aquest terreny, ha de fer un paper important la recentment creada Oficina de Relacions Internacionals.

Al mateix temps, es tracta de professionalitzar la iniciativa comunitària ADAPT, que ha donat suport al projecte campus extens per a les extensions a Eivissa-Formentera i Menorca, que es pot considerar com un projecte pilot per estendre l'oferta formativa arreu del món, particularment a Amèrica Llatina, on ja hem començat experiències positives d'oferta acadèmica pròpia.

Dur a terme aquests objectius implica, evidentment, disposar també d'un finançament adequat.

En aquest aspecte, seria desitjable un **pla de finançament** com a eina que ens servís per regularitzar i codificar les situacions existents a la UIB, i per determinar la transferència corrent que, any rera any, i en funció d'uns paràmetres que s'haurien d'establir, ha de rebre la UIB.

Ho he assenyalat moltes vegades, en distintes ocasions i davant diferents interlocutors: les partides que s'assignen a la UIB són, no ho dubteu, una inversió, una bona inversió, tal vegada de les millors, que pot fer un Govern en les coordenades actuals de globalització econòmica i de forta competitivitat. L'educació en general, i per al cas que ara ens afecta més directament, l'educació universitària en particular, es tradueix en l'actiu primordial que tenim per a les generacions de joves estudiants que ara treballen a les nostres aules, i per a aquells que en pocs anys ho faran. Crec que, en una Europa on es parla constantment de convergència, poder convergir en capacitacions de capital humà esdevé un dels motors cabdals per al desenvolupament econòmic i humà de les regions.

Fins aquí he tractat de comunicar els eixos clau i estratègics de l'acció quotidiana de la Universitat i he pretès fer una exposició centrada a esbrinar com observa l'actual equip de govern universitari la realitat de la UIB; la realitat del present i la del que podria ser el demà.

Només em resta ara cridar l'atenció sobre la necessitat urgent de fer entendre a la societat que ens envolta que la Universitat és quelcom més que un reducte de ciència, tancat i isolat a 7 quilòmetres i mig de Palma.

La UIB ha de ser un projecte de futur, ja iniciat, per a tothom, tal vegada el projecte estratègic més important, per damunt de filies i fòbies polítiques, per damunt de coloracions partidistes, per damunt d'ambicions i misèries personals. Els països que avancen, amb índexs de desenvolupament humà positius i ben tangibles, han convocat sempre les seves universitats per dissenyar les passes per fer. I això ha implicat, a la vegada, una osmosi clara, política i econòmica, de les institucions públiques i privades vers els seus màxims organismes d'ensenyament superior.

M'agradaria convèncer-vos que els universitaris tenim molt clara aquesta tasca de compromís social, i que fem esforços importants per tal que la Universitat sigui més coneguda i, sobretot, més reconeguda a casa nostra i fora dels contorns més propers.

I, si em permeteu un lloc per a la nostàlgia, avui, que hem recordat el vint-i-cinquè aniversari de l'inici dels estudis universitaris a Palma, us vull demanar el mateix grau d'amor i d'energia i de compromís que el demostrat per aquells que varen fer possible aquest retorn de la Universitat a Mallorca, que avui comença a ser plenament de les Illes Balears.

Moltes gràcies.

Oficina d'Informació - Servei de Càlcul

Per a més informació: [uibinfo](#)

Darrera actualització: 03 de juliol de 2002

Resum de la Memòria llegida per la Secretària General

Una vegada més, l'acte d'inauguració del nou curs constitueix un moment privilegiat, i enguany també obligat per a qui us parla, per girar la vista enrera i fer memòria del vell curs que fineix. Fer un recompte detallat, fil per randa, de totes les activitats, de tots els fets i esdeveniments, pot ser llarg i feixuc; per això, sense cap pretensió d'exhaustivitat, i fent un esforç de síntesi que ben segur agraireu, avui em limitaré a posar l'accent en els trets cabdals que marquen l'evolució del proppassat curs, i, a canvi, em permetreu que us remeti a la Memòria que es publicarà properament per tenir-ne i obtenir-ne, si és del vostre gust, una visió més completa i detallada.

L'exposició d'aquests trets l'agruparé entorn de quatre grans blocs: en primer lloc, Estatuts; en segon lloc, activitat universitària, en la doble vessant de docència i investigació, i amb la implicació de tres elements personals: docents, discents i personal d'administració i serveis; en tercer lloc, pressupost; i, finalment, un darrer apartat, a tall de calaix de sastre, on tindran cabudes diverses i heterogènies qüestions.

Per començar, cal destacar una qüestió que afecta la principal norma reguladora de la Universitat: els seus Estatuts. El Claustre, a la sessió extraordinària del dia 21 d'abril de 1997, va aprovar per majoria absoluta el nou text de la disposició addicional cinquena dels Estatuts de la Universitat, i també va aprovar la necessitat de fer una revisió del text estatutari. S'enceta així un procés d'estudi i reforma tendent a superar les mancances detectades després de set anys de vigència dels Estatuts actuals, per tal de perfeccionar-los i posar-los al dia a la llum de l'experiència.

Si els Estatuts són el marc bàsic de funcionament de la Universitat, els eixos fonamentals de la seva activitat ens duen a la docència i la investigació, activitats que han d'anar juntes en un procés equilibrat adreçat al compliment d'un mateix objectiu: la formació de qualitat dels nostres estudiants.

En l'àmbit de la docència hem d'assenyalar, en primer lloc, que el nombre d'alumnes de primer i segon cicle matriculats a la UIB durant el curs passat ha estat al voltant de quinze mil, lluny encara de la nostra previsió de creixement, que no va més enllà dels vint mil alumnes d'aquí a l'any 2005. Per tal de poder presentar a aquests alumnes una oferta atractiva, i adequada a les necessitats de la comunitat balear, s'ha iniciat ja un debat dels nous estudis per implantar a la Universitat al qual estan convidats a participar tots els membres de la comunitat universitària, i en el qual s'hauria d'implicar també la societat en general. En aquest sentit s'ha de dir que el Consell Social, en col.laboració amb la Conselleria d'Educació, Cultura i Esports ha encarregat un estudi sobre noves titulacions l'objecte del qual és saber quina és actualment l'oferta i demanda d'estudis a la Comunitat Autònoma. Pel que fa als estudis de tercer cicle, amb uns tres-cents alumnes matriculats dels cursos de doctorat oferts pels distints departaments, cal esmentar, com a novetat, la possibilitat d'obtenir, complint determinats requisits, la menció de <<doctor europeu>> establerta per la Conferència de Rectors Europeus. Finalment, també hem de dir que la Junta de Govern durant el curs passat va aprovar nou cursos de postgrau, xifra que demostra l'increment de l'activitat universitària en cursos de formació continuada que donen resposta a les necessitats de formació del teixit socioeconòmic i productiu.

Per altra part, per donar cabuda en condicions adients a l'alumnat de la Universitat, i mentre esperam la construcció d'un nou multiaulari, s'ha considerat necessari instal.lar un edifici prefabricat, l'Aulari, amb capacitat per a 1.240 alumnes distribuïts en dotze aules on s'impartirà docència aquest curs. Però, no ho oblidem, no tot és campus en aquesta universitat, ni tot és Mallorca en aquesta comunitat; per aquesta raó ha continuat la tasca de les extensions de la UIB a Menorca i Eivissa-Formentera, i s'han dut a terme les programacions per a les activitats docents per al curs que avui inauguram, en què s'impartirà el primer curs de Mestre en l'especialitat d'Educació Infantil.

Quant als ajuts financers als estudiants, s'ha de dir que vuitanta-vuit alumnes ocuparen plaça

d'alumne col.laborador durant el curs 1996-97 i que, per a aquest nou curs, atès que hi ha més disponibilitat pressupostària, s'han admès 124 places, que s'oferiran als alumnes a partir d'aquest mes d'octubre. La borsa de treball es va informatitzar el curs 1996-97, la qual cosa ha permès d'incrementar el nombre d'alumnes inscrits en un 32 per cent respecte al curs 1995-96. També es varen subscriure més de cinquanta convenis de cooperació educativa. Així mateix, s'ha duplicat el nombre d'empreses sol.licitants d'alumnes en pràctiques, de manera que 115 empreses han canalitzat les 214 sol.licituds rebudes i els més de cinquanta convenis de cooperació educativa signats.

Juntament amb els discents, com a l'altra cara de l'activitat docent, hem de parlar del professorat. No debades, ja les *Partidas* d'Alfons el Savi definien la Universitat, o *Estudio*, com a <<ayuntamiento de maestros e de escolares>>. El curs passat els professors d'aquesta universitat, en les diverses categories, varen arribar al nombre de 621. Durant aquest any s'ha continuat l'aplicació del document de plantilla amb els nous criteris, marcats per la igualtat dels còmputos per a tots els departaments. Pel que fa a professorat contractat, enguany s'han avançat les dates de concurs de les places per cobrir les necessitats dels diferents departaments per al curs 1997-98, la contractació de les quals, a més, es realitza de conformitat amb els criteris generals de contractació, aprovats per la Junta de Govern, i publicats al FOU, que permetran motivar les resolucions de la Comissió de Contractació de la UIB de la forma detallada que els tribunals de justícia exigeixen. Quant als professors numeraris, el curs acadèmic passat varen prendre possessió quatre titulars d'universitat i nou titulars d'escola universitària. Per altra part, el curs passat es varen fer de forma general enquestes als estudiants, que han donat uns resultats força afalagadors: la mitjana de valoració del professor universitari és de 3,8 sobre un màxim de 5.

Passant a la segona de les activitats universitàries fonamentals, la investigació, s'ha de destacar la incentivació de la demanda de projectes d'infraestructura i de recerca, tant dels programes de la Unió Europea i dels plans nacionals d'I+D com del Programa sectorial de promoció general del coneixement. En aquest sentit, el nombre de projectes de recerca i altres accions sol.licitades als diferents programes de la CICYT i de la DGES és de setanta. Se n'ha millorat la gestió mitjançant la creació de l'Oficina de Gestió de la Recerca i la dotació de personal als serveis i laboratoris de suport a la recerca. S'han creat beques pròpies de la UIB (beques d'investigació i beques de col.laboració); i s'han aprovat trenta-vuit propostes de nomenament de professors visitants, las quals suposen un increment important de les relacions d'investigació amb altres centres internacionals. Per altra part, els contractes de l'article 11 de la LRU realitzats suposen una quantitat compromesa d'aproximadament cent tres milions de pessetes. Finalment hem de fer esment que la Junta de Govern, a la sessió del dia 17 de març de 1997, va aprovar una moció sobre el Projecte de Llei de la recerca i del desenvolupament tecnològic de la CAIB.

Juntament amb els alumnes i el professorat, el tercer col.lectiu de la comunitat universitària és el personal d'administració i serveis. Durant el proppassat curs, i en el marc del Pla de modernització de l'Administració, es varen iniciar els procediments de provisió definitiva de les places de funcionaris i laborals. Ja han acabat els processos de concurs de trasllat i estan en fase de desenvolupament els de concurs-oposició. I s'ha elaborat el Pla de formació del PAS de la UIB, i també el Pla de formació contínua. Tot això permetrà fer una passa important en la consolidació i qualificació de la plantilla del PAS, una de les peces determinants del bon funcionament de tot l'engranatge universitari.

Com a element clarificador de la relació entre docents, discents i PAS, de cara a una més bona definició dels seus respectius drets i deures, s'ha d'esmentar que la Junta de Govern, durant el passat curs, va aprovar el Reglament acadèmic, que comença a vigir de forma general aquest nou curs, durant el qual es començaran a veure els resultats pràctics de la seva aplicació.

L'activitat universitària, com malauradament gairebé qualsevol activitat avui dia, necessita de forma imprescindible recursos econòmics. En aquest apartat econòmic, el primer que s'ha d'assenyalar és que l'exercici de 1997 és el primer pressupost aprovat amb les competències d'educació universitària transferides a la Comunitat Autònoma. Aquest pressupost puja a 7.384 milions de pessetes. Aquesta

xifra ultrapassa àmpliament aquells 500 florins assignats pel rei Jaume II de Mallorca a Ramon Llull per a la fundació del Col·legi de Miramar, llavor de la cultura humanística i científica a Mallorca. De fet, i anant a un referent més proper, és cert també que suposa un increment del 12,8 per cent respecte al pressupost de 1996, increment que permet, fonamentalment, continuar amb l'aplicació del document de plantilla i iniciar projectes d'inversió en el campus per poder fer front a deficiències històriques en matèria d'infraestructures bàsiques i de recerca. Però no és menys cert que seguim estant en situació d'inferioritat respecte d'altres universitats públiques, situació que estam segurs que s'anirà corregint a l'hora d'establir les noves assignacions pressupostàries. Per altra part, i en aquesta no sempre grata tasca d'obtenció de finançament, es tractaria també de comprometre la participació de la societat balear en el sosteniment de la seva universitat: la nova Llei del Consell Social, actualment en fase de tramitació parlamentària, i respecte de la qual ja ha emès el seu parer una comissió delegada de la Junta de Govern, hauria de reforçar aquest aspecte.

Passant ja al capítol d'altres, hem de fer referència a diversos fets i activitats paraacadèmics, però que formen part, també, de la vida universitària. En aquest sentit hem de parlar de l'activitat cultural en el si de la Universitat, que ha estat intensa i ha donat lloc a actes com els organitzats per l'Aula de Teatre, la Coral Universitat de les Illes Balears o l'Aula de Música, a exposicions o a cursos d'estiu, propis o en col·laboració amb altres institucions.

Igualment, el Servei d'Esports ha organitzat les tradicionals competicions, tant al si de la UIB com en els campionats interuniversitaris. En aquest aspecte, s'ha de destacar que, després d'iniciar-se les obres de les instal·lacions esportives en la seva primera fase, al mes de juliol se signà un conveni amb la Fundació Jocs Mundials Universitaris, que suposarà un finançament extraordinari de 375 milions de pessetes que permetran completar la segona fase de les obres.

Per altra part, dins la política d'obertura de la UIB a l'exterior, els nostres estudiants es troben inscrits en programes d'intercanvi d'abast europeu i llatinoamericà, i també els nostres professors imparteixen cursos i seminaris en altres centres universitaris. En aquest camp, es treballa en un pla l'objectiu del qual és el desenvolupament quantitatiu i qualitatiu de la participació de la UIB en l'àmbit internacional.

Com a manifestació de la sensibilitat ecològica creixent de la comunitat universitària, s'ha de destacar que el curs passat s'inicià l'Ecoauditoria Ambiental, de la qual ja es tenen els primers resultats preliminars. Així mateix, s'han iniciat els primers contactes per encarregar la realització d'un Pla d'ordenació paisatgística que ha de permetre adequar a l'entorn mediambiental el creixement de la UIB, tot això amb la idea d'humanitzar l'entorn del campus, idea a la qual van lligats el complex d'instal·lacions esportives, ja iniciat, i la construcció d'una àrea de serveis, que s'està gestionant. Potser així ens anem acostant a la *Civitas Studii*, utòpica ciutat ideal que dóna cabuda als seus particulars *cives*, els membres de la comunitat universitària, en condicions òptimes i immillorables.

Finalment, dins les preocupacions per la solidaritat, la UIB, modestament però decidida, ha iniciat una política de solidaritat efectiva destinant el 0,7 per cent dels ingressos propis a programes i projectes destinats a reduir els desequilibris amb els països pobres.

No voldria acabar sense recordar uns fets concrets que sempre són rellevants en una universitat: es tracta dels actes d'investidura com a doctors honoris causa dels senyors Raimon Panikkar i Joan Mascaró i Fornés. Així mateix, durant el curs passat, la Junta de Govern va decidir també nomenar doctors honoris causa els senyors Antoni Truyol Serra, Vinton Gray Cerf i Miquel Colom Mateu.

Això ha estat el resum del curs passat. A partir d'ara hem de parlar del nou curs, la primera pàgina de la Memòria del qual es comença a escriure amb aquest acte en què tots participam.

Oficina d'Informació - Servei de Càlcul

Per a més informació: [uibinfo](#)

Darrera actualització: 30 de juliol de 2002

CULTURA I CANVI TECNOLÒGIC

Lliçó inaugural del curs 1997-98
Universitat de les Illes Balears

After all, the whole point of being an academic is to think and talk (sometimes even in that order).

G. J. E. Rawlins. *Moths to the Flame*

1. Com cada any quan arriben aquestes dates, ens trobam repetint un ritu d'origen remot en el temps. Hem tret de l'armari aquests vestits acadèmics i hem vingut fins a aquesta sala en processó, encapçalats pels antigüíssims símbols d'aquesta universitat, que l'acrediten com a hereva de la Universitat Lul.liana, creada cap al final del segle XVII, no sense grans esforços i havent hagut de superar molts entrebancs, i que només va durar fins a la meitat del segle XIX. Una vegada en aquesta sala i tot seguint un guió preestablert, un membre del Claustre es disposa a impartir la primera lliçó del curs, aquesta vegada la del 1997-98. Cadascun dels professors que s'ha vestit amb els ornaments acadèmics duu damunt els símbols de la seva dignitat.
2. La relatora d'aquest acte us deu haver explicat que cada color representa un camp del coneixement. La museta, el birret, les punyetes, cada cosa té un paper que li van donar els antics i que està relacionat amb l'activitat i els mèrits de qui els llueix. Per exemple, és freqüent referir-se al vestit acadèmic com el <<vestit de romà>>: més enllà de la simple broma, resulta que la toga, tot i ser d'origen etrusc, va ser popularitzada pels romans, és a dir que, de fet, anam vestits de romans de bondeveres. En qualsevol cas, aquest ritu ha estat així des de temps enrera, des del primer embrió d'universitat, que varen ser les cooperatives d'estudiants formades allà a la Bolonya del segle XII, i així és encara a les universitats d'arreu del món. De vegades m'he preguntat per la validesa d'aquests símbols i, malgrat tenir-me per més iconoclasta que una altra cosa, tenc raons per creure que s'han de conservar, i per això no m'estic de participar en els actes en què són requerits, com tampoc no m'estic de fer-los servir cada vegada que s'escau.
3. De fet aquests símbols són, aproximadament, l'única cosa que no ha canviat a la universitat i, raonablement, és l'única cosa que pot perdurar si la universitat, com a institució, ho ha de fer. Vet aquí què hi faig, vestit d'aquesta forma arcaica, anacrònica per a molts, disposat a parlar d'una cosa tan aparentment nova com són les noves tecnologies de la informació i, sobretot, d'alguns dels seus impactes en la nostra forma de ser. Fixau-vos, per exemple en aquestes càmeres de televisió: amb el permís dels imponderables de sempre, aquest acte es podrà seguir des de Menorca i Eivissa en directe per mitjà d'una de les facilitats que aquestes noves tecnologies ens han apropiat, com és la videoconferència.
4. Aquest contrast entre el que és nou i el que no ho és tant és una de les constants en l'evolució de la humanitat: cercam dia a dia coses noves, tractant de millorar la nostra qualitat de vida o simplement tractant d'anar més enllà, de vèncer dificultats, reals o inventades, virtuals, que en diríem ara. De fet, vàrem aprendre dels grecs a fer-nos preguntes, a demanar-nos el perquè de les coses, i com a resultat d'aquesta constant activitat preguntadora obtenim, de vegades, respostes, i aquestes respostes fan que canviï la nostra visió del món. I quan aquesta visió canvia, som nosaltres mateixos els que canviem, ja que fet i fet som el que sabem. Aquests símbols constitueixen la senya d'identitat que presideix aquest procés constant de transició, del que érem (sabíem) ahir cap al que serem (sabrem) demà.
5. Des d'aquesta perspectiva, les universitats han passat de ser cooperatives d'estudiants, com ja he dit que eren en els seus orígens, al que són ara, llocs on s'arrepleguen i es tenen controlats els preguntadors oficials i on, per afegitó, s'ensenya els alumnes a fer-se preguntes tot explicant-los

algunes de les respostes que ara per ara consideram vàlides. I això és així tot i que sabem que moltes d'aquestes coses que avui són tingudes per bones, ben segur faran rialles als que ens segueixin, com ara ens poden fer rialles algunes teories que varen ser tingudes per bones durant segles pels nostres avantpassats.

6. Per això també és necessari fugir de la pura i simple concepció de la universitat com un lloc on, a partir de la constatació que els alumnes han assolit uns determinats coneixements, s'expedeixen títols que els habiliten per a l'exercici d'algunes professions. En primer lloc, perquè podria ser que, abans de començar, els coneixements certificats fossin obsolets per a aquest exercici professional. En segon lloc, perquè el que debò necessitam és, precisament, que els futurs professionals estiguin preparats per encarar-se a aquest món constantment en canvi. És per això que pensar en la universitat només com un lloc on s'ensenyen continguts ha induït algunes ments preclares a suggerir que els títols universitaris --com els iogurts-- haurien de dur data de caducitat, sense pensar que l'única cosa que no ha caducat des de l'inici dels temps és, precisament, aquesta capacitat dels humans per fer-se preguntes, per preguntar-nos constantment el que som, i paradoxalment, cada vegada que obtenim respostes, cada vegada que creiem avançar, de fet ens adonam que, al cap i a la fi, no érem el que ens pensàvem ser. Encara que, sigui dit de passada, aquesta activitat *preguntadora* ha esdevingut el motor principal de l'activitat econòmica mundial, és dir, la font de riquesa i progrés.

7. I si hi ha alguna cosa que ha produït la sensació de canvi són les noves tecnologies de la informació i de la comunicació. Els ordinadors acaben de complir --l'any passat-- cinquanta anys; els ordinadors personals encara no han arribat a la majoria d'edat legal i el darrer crit, Internet, encara és un infant de bolquers. Nogensmenys, cada dia sentim veus que clamen fort sobre els efectes d'aquestes tecnologies: algunes a favor i d'altres en contra. Com sempre ha passat al llarg del temps: els uns, els tecnòfils, lloant els beneficis que es derivaran de l'ús i popularització d'aquestes tecnologies. Els altres, els tecnòfobs, els prudents, els luddistes, adverteixen dels perills --gairebé catastròfics-- inherents a aquestes mateixes tecnologies. Ben segur, ambdós grups tenen raó, o si ho preferiu, cap dels dos no n'acaba de tenir.

8. El fet és que ni tan sols per aquesta contraposició som originals, ja que, en bona part, els filòsofs grecs ja ho varen deixar gairebé tot dit, fins al punt que hom pot dir que només s'hi pot afegir la corresponent adaptació al moment tecnològic. Em sigui permès d'aquesta forma una mica exagerada, ja ho sé, rompre una llança en favor de l'estudi dels clàssics, exposant el que per a mi és un descobriment recent i que possiblement hauria sabut abans si als meus plans d'estudis hi hagués tingut un forat alguna matèria de formació filosòfica.

9. Explicaré el que vull dir amb una referència que faig servir tot sovint i que ve de Plató. Sòcrates explica a Fedre la història de Thamus, el rei d'una ciutat egípcia que tenia com a convidat el déu Theuth, inventor de moltes coses, entre les quals hi ha l'escriptura. El déu va mostrant els seus invents al rei i li diu que s'haurien de fer conèixer als egipcis. Aquest demana quins avantatges aportarien al seu poble; cada argument del déu es jutjat pel rei d'acord amb la seva visió particular.

10. És extraordinàriament significatiu el que passa quan Theuth ofereix a Thamus l'escriptura com una troballa que ha de servir per millorar la saviesa i la memòria del seu poble. Davant aquests arguments Thamus reacciona tot indicant al déu Theuth que és molt bo per inventar coses però que no hi toca ni de prop a l'hora d'avaluar el mal o el bé dels seus invents. Continua dient que allò que li és presentat com la recepta per millorar la memòria produirà l'efecte oposat, ja que aquells que facin servir l'escriptura deixaran d'exercitar la memòria, perquè es refiaran de signes externs en lloc de fer servir els recursos interns que tenen. I pel que fa a la saviesa, diu que els efectes encara serien pitjors, perquè posaria a l'abast dels seus alumnes molta d'informació sense la formació adequada i, per consegüent, els convertiria en una xacra per a la societat, ja que serien tinguts per savis tot i que serien uns ignorants. I això que Plató no havia conviscut --crec-- amb els ordinadors ni Internet!

11. Per aquesta història, Plató és venerat com un dels primers luddistes que han existit. Són els

neoluddistes els qui li han aixecat el pedestal. Aquests són els hereus dels artesans que es varen oposar per la força a les tecnologies, que, a l'inici de l'era industrial, veieren com els instruments de la seva destrucció o, si ho volem d'una altra forma, com l'instrument d'un canvi d'escenari en el qual perdia rellevància el seu rol. És terriblement humà l'instint de supervivència en totes les seves manifestacions, i els luddistes lluitaven per la seva. Però és encara més terriblement humana la tecnologia, ja que es tracta d'una de les manifestacions més pregonas d'allò que ens distingeix de la resta d'espècies animals.

12. Les diverses formes de tecnologia no són altra cosa que mostres de la nostra reacció davant la disconformitat manifesta respecte dels fets tal com són: no ens agrada tenir fred i per això s'inventen els vestits, les cases per protegir-se de les inclemències del temps, l'agricultura per no haver de buscar el menjar... No n'hi havia prou arribant als llocs per terra i s'inventen els vaixells, i si es pot anar més enfora, has de poder fer saber als teus que has arribat i, per tant, t'has de comunicar amb ells... I un llarg, molt llarg, etcètera. La mateixa màquina de vapor, la bèstia negra dels primers luddistes, va permetre fabricar més coses a més bon preu i, per tant, accessibles per a més gent. I això va canviar la mateixa estructura de la societat... Per bé o per mal, ja que cada passa endavant ha tingut un cost, de vegades visible i d'altres no tant. Hem agredit --el seguim agredint-- el nostre entorn, i cosa que és pitjor, ens agredim a nosaltres mateixos, al caràcter humà que ens empeny a fer les coses com les fem.

13. Plató ens advertia amb la història de Thamus i Theuth d'un dels perills inherents a la tecnologia de l'escriptura, tecnologia que pocs identificaríem com a tal, ja que s'ha convertit en invisible atesa la seva quotidianitat. Però la reflexió de Plató ha de ser vista --no queda altre remei-- com un seriós advertiment: si feu servir això, heu de saber que hi guanyareu per aquí, però també heu de saber que hi perdreu per allà deçà. Prometeu i el foc, la caixa de Pandora i les imprudències d'Ícar són altres exemples de seriosos advertiments sobre els perills de la tecnologia, d'algunes de les seves manifestacions. Cal aprendre a reflexionar sobre aquests pros i contres de cada tecnologia. Però cal fer-ho sense por, amb respecte, sí, però sense por, per poder-les fer servir per millorar de debò la nostra qualitat de vida i, a la vegada, no esdevenir-ne esclaus servils. La tecnologia i la cultura van indissolublement unides. Sense cap casta de dubte, la tecnologia ha d'estar al servei de la cultura, però igualment sense cap casta de dubte, la tecnologia també és cultura.

14. Tal vegada, com a contrapunt a Plató, és convenient esmentar Sir Francis Bacon, que fou el primer a posar de manifest la connexió entre ciència i tecnologia, d'un cantó, i la millora de la condició humana, de l'altre. Bacon va crear una concepció utilitària del coneixement, en el sentit que l'única finalitat del coneixement era dotar els humans de nous invents i riqueses, com a mitjà per abastar la felicitat, tot desplaçant l'objectiu prioritari anterior, que era demostrar als infidels --i als altres-- que el Déu dels cristians era l'únic i vertader. La impremta, la pólvora i els imants són el tres descobriments que Sir Francis Bacon esmenta com els que havien tingut més influència en els afers humans.

15. No és gaire sabut, per altra banda, que devem a Sir Francis Bacon el descobriment que només fan falta dos signes diferents per codificar qualsevol informació escrita, és a dir, fa més de tres-cents anys que va assentar les bases d'allò que ha fet possible el boom actual de les tecnologies de la informació, que és la digitalització, la codificació en dos signes --zeros i uns-- de qualsevol tipus d'informació escrita, sonora i visual, i que ha permès que sigui emmagatzemada i transmesa amb una facilitat extraordinària. Aquesta capacitat és la que molts xifren com la clau d'una nova transformació social, en tant que ha donat peu a una nova forma d'activitat econòmica. És el que tot sovint ens diuen a tort i a dret: hem passat d'una economia basada en el tractament d'àtoms, de matèria, a una economia basada en el tractament dels bits, d'informació, de zeros i uns.

16. Com també devem a Ramon Llull, que pot ser considerat com un dels primers informàtics de la història, els primers intents d'automatitzar els processos de raonament, és a dir, convertir la recerca de la veritat en un procés mecànic lliure d'errors humans. És cert que la veritat que cercava el Beat es

referia a l'existència de l'únic Déu, però també és igualment cert que, més enllà de continguts concrets, han perdurat els procediments, les metodologies, que es varen desenvolupar amb aquests objectius. Cal no oblidar que fou precisament al segle XII, un segle abans del Beat, quan arribaren a Europa els escrits d'Aristòtil, salvats per a la posteritat gràcies a textos musulmans. Aristòtil havia assentat els principis de la lògica que el Beat intentà automatitzar. Abans de la trobada dels textos grecs i els àrabs que els reproduïen, havien passat més de set-cents anys, en els quals la visió de l'univers era inqüestionable, mística i passiva.

17. En qualsevol cas, i tornant allà on érem, resulta que la visió que en cada instant tenim del món -- el que coneixem, el que sabem; en definitiva, el que som-- depèn de la tecnologia que tenim a l'abast per ajudar-nos a contestar aquestes preguntes que ens tenen ocupats contínuament. Avui la tecnologia dominant és l'associada a la confluència de la informàtica i les telecomunicacions. Són moltes les veus que es fan sentir proclamant que la magnitud dels canvis associats a aquestes tecnologies deixaran com un incident menor i d'escassa importància els canvis que van venir de la mà d'una altra confluència de tecnologies, la que va originar els canvis introduïts per Gutenberg a la impremta, un invent d'origen xinès.

18. Gutenberg, amb la seva idea de ferrer d'emprar tipus mòbils en la impremta, es va convertir en un dels responsables primers i principals d'un dels esdeveniments tecnològics més importants de la història de la humanitat, tant, que avui, més de cinc-cents anys després, gosaria dir que encara no hem estat capaços d'assimilar en tota la seva extensió la magnitud d'aquests canvis. Nogensmenys, ara resulta que de la mà de fenòmens relacionats amb la tecnologia informàtica com són la multimèdia i Internet, ja fa temps que s'està anunciant la mort de la impremta, de la galàxia Gutenberg. No cal exagerar!

19. Una vegada més, davant aquestes veus amb connotacions apocalíptiques, es pot trobar la contraposició de sempre, entre el bé i el mal. Els uns reben l'anunci amb els braços oberts, il·lusió i joia, i els altres el reben amb por i desencís, sense pensar que la seva queixa contra la tecnologia que ve a canviar --destruir-- el món com ells el coneixen, és el mateix retret que es pot fer a la tecnologia que ells defensen, la impremta, i és també el mateix que el rei Thamus fa al déu inventor de l'escriptura. En aquest sentit, cal no oblidar que Cervantes atribueix la causa de la pretesa bogeria de Don Quixot als llibres que aquest havia llegit, aparentment en nombre excessiu. És a dir, que és la tecnologia --en aquest cas, la de la impremta-- una de les causes del mal, en tant que és el que havia propiciat que Don Alonso Quijano hi pogués accedir. I ja que hem arribat aquí, no serà gens sobrer esmentar que el *Tirant lo Blanc* és un dels pocs llibres que Cervantes salva de la particular crema que decreta com a profilaxi per a la malaltia que els llibres havien provocat.

20. No deixa de ser curiós observar com aquells que es planyen de la catàstrofe que anuncien els canvis associats a les tecnologies de la informació i de la comunicació, tot fent ressaltar els efectes nocius de la tecnologia en general, a la vegada defensen una forma de vida absolutament condicionada per una altra tecnologia més primitiva i més agressiva amb el nostre amenaçat entorn. Dit altrament, encara està ben vist queixar-se que, en general, es llegeix poc, que es compren pocs llibres. Queixa a la qual, per descomptat, jo m'afegesc de tot cor. Però qui gosaria dir, per contra, que es fa servir poc Internet i que això és una mostra de la nostra inevitable i ràpida decadència? Estam tan adaptats a la impremta i a la societat que va configurar, que es fa difícil trobar alguna connotació negativa en els canvis que va propiciar. A benefici d'inventari, em sigui permès d'esmentar-ne alguns:

* Primer: La impremta acaba amb la memòria oral i, de retruc, amb l'autoritat dels vells, dipositaris d'aquesta memòria base de l'autoritat.

* Segon: Permet eliminar intermediaris entre l'autoritat del rei o senyor i els administrats. Aquest paper era exercit, essencialment, pels sacerdots des de les troncs..

- * Tercer: També desplaça la poesia, les rimes, del seu paper central com a recurs per a la memòria.
- * Quart: Fa augmentar de forma desproporcionada la quantitat d'informació accessible per a tothom.
- * Cinquè: Possibilita l'intercanvi d'informació sense necessitat de la presència física, de l'intercanvi presencial, la qual cosa produeix, al seu torn, un augment, també desproporcionat, en el ritme del canvi.
- * Sisè: Provoca una disminució de l'experiència comunitària, ja que fa augmentar la isolació dels individus en tant que fa menys necessari el contacte directe per estar informat. La contrapartida és que la impremta va permetre un major contacte amb el món exterior, és a dir, va canviar les dimensions del món accessible.

21. No, no he canviat de discurs. Tampoc no se m'han desordenat els fulls i he perdut el conill. N'estic ben segur: encara parl de la impremta! Tot i que si algú hagués començat a escoltar just ara, hauria pogut ben creure que parlava dels canvis que provoca la popularització d'Internet, ja que aquests arguments: la informació en excés, la isolació i la no presencialitat, són moneda de curs corrent entre els seus detractors.

22. Encara més: la sobredosi d'informació que genera la impremta crea la necessitat d'aprendre de llegir, cosa que no deixava de ser un luxe abans de la producció massiva de llibres. La necessitat d'alfabetització duu, al seu torn, a la necessitat de crear i estendre a més capes de la població un sistema escolar que, mutatis mutandis, és el que encara gaudim (o patim?). Un esplèndid exemple, per consegüent, de peix que es mossega la cua, com els que també trobam en els textos antics. Ara em referesc al *Lazarillo de Tormes*, particularment al passatge en què el cec trenca el càntir de vi a la cara de Lazarillo. Mentre el cec li cura les ferides amb el poc vi que ha quedat, amb unes notables dosis d'ironia i sarcasme li fa avinent les dures contradiccions que té la vida, car el vi que abans ha estat la causa del seu mal, ara serveix per curar-li el mal que el vi mateix li ha provocat.

23. L'escola ha esdevingut un altre dels protagonistes del canvi associat a la irrupció de les tecnologies informàtiques. Una vegada i una altra hem sentit i repetit la reflexió que féu Seymour Papert, un dels gurus de la intel·ligència artificial (una concatenació de termes bella, agosarada i mancada de significat), a propòsit dels canvis operats en la societat i en el sistema escolar. Papert deia que si fa cent anys s'hagués pogut fer hivernar un cirurgià i un mestre i ara hom els retornàs a la vida, cadascun en el seu lloc de treball actual, resultaria que el cirurgià difícilment reconeixeria un quiròfan modern, mentre que el mestre identificaria gairebé tots els estris de l'aula de classe i, amb una mica de sort, àdhuc podria seguir l'explicació ell mateix.

24. Potser aquesta afirmació de Papert també és una mica exagerada, però el que no ho és, d'exagerat, és el missatge que es vol que transmeti: encara fem servir un sistema escolar que, més enllà dels continguts concrets, està condicionat i adaptat a la impremta i als requeriments de la societat industrial. Els alumnes que preparava aquest sistema estaven destinats, majoritàriament, a fer feina en fàbriques en cadenes de muntatge. L'aula estava feta a imatge i semblança de la línia de fabricació i el sistema funcionava atès que produïa allò que calia, és a dir, alumnes que eren tranquils, obedients i no particularment imaginatius. Però en una societat com la que van conformant les tecnologies de la informació, aquest model educatiu deixa la majoria dels alumnes --tret d'alguns dels més brillants-- mancats de la preparació escaient per resoldre problemes i pensar amb independència, les dues qualitats imprescindibles per viure en aquesta societat. Si ho voleu dit d'una manera encara més planera: empram metodologies, continguts i objectius del segle passat per formar persones que han de viure al segle que ve.

25. Però, a més, és ben segur que el sistema perviu perquè està basat en unes tècniques comunicatives que difícilment podran ser millorades per cap tecnologia i que no són altres que les habilitats comunicatives pròpies dels éssers humans. De fet, és difícilment imaginable que es pugui

arribar mai a inventar o desenvolupar una tecnologia per contar històries --que d'això es tracta-- més purament interactiva que la dels humans. Però al costat d'aquesta pervivència, mostra dels innegables valors de l'escola tradicional, no deixa de ser preocupant l'elevat percentatge d'allò que s'acostuma anomenar com a <<fracàs escolar>>. Tal vegada no hem acabat d'entendre que hem passat d'una societat en la qual l'escola proporcionava als alumnes més del noranta per cent del total de la informació que aquests rebien, a una societat en la qual aquest percentatge s'ha vist reduït d'una forma espectacular.

26. És per això que no ens podem permetre --ningú no pot-- el luxe de formar només un escàs vint per cent dels nostres joves: els necessitam a tots perquè puguin viure en el món que estam configurant; cada vegada més i més complex. I a partir d'aquestes consideracions, resulta més que evident que el sistema escolar ha de ser essencialment públic en tant que és l'organització fonamental en qualsevol sistema democràtic. Arribats aquí, no em puc estar de mostrar la meua perplexitat en observar la situació de penúria creixent a què s'està condemnant el sistema educatiu públic aquests darrers temps, perplexitat que augmenta quan un hom veu que aquest maltractament al sistema escolar corre en paral·lel a mesures com, per exemple, declarar patrimoni nacional el futbol televisat. O no he entès res o, cosa que és pitjor, ho he entès tot, perquè, com ja deien els romans, tot s'arregla només amb pa i circ. Però l'estructura social d'avui no s'assembla en res i per a res a la dels romans. Cal que els ciutadans es formin i per això hi ha les escoles, i a les escoles que la nova estructura social demana, la tecnologia hi ha de ser present i s'ha d'emprar com una eina bàsica per obtenir informació de l'entorn --comunitats, escoles, Internet...-- per plantejar i resoldre problemes complexos. Tot un programa que difereix en tot i per tot del que ens mostra la dura i crua realitat del dia a dia. Em sigui permès de recalcar, pel cas que no hagi quedat clar a bastament, que les consideracions anteriors no es refereixen només a l'ensenyament no universitari, sinó que serveixen per a tot el sistema educatiu, universitari i no universitari.

27. De la mateixa manera que la impremta i el telescopi varen servir, convenientment emprats pels humans, per destruir la concepció de l'univers que havien elaborat els grecs i que havia estat vigent més d'un mil·lenni, avui ens trobam davant una altra confluència de tecnologies que ha creat un espai virtual pràcticament il·limitat, l'anomenat ciberespai, que presenta reptes d'abast inimaginable i que indueixen a pensar als més agosarats que som als inicis d'una nova era en la qual els humans es fondran i confondran amb pròtesis de silici connectades en xarxa, és a dir, amb formes de vida no estrictament biològiques. És convenient recordar aquí que Niels Bohr va dir que fer prediccions era molt difícil, especialment si aquestes eren sobre el futur, però no és tan difícil observar que els efectes de la conjunció de la impremta i el telescopi es varen deixar sentir en tots els ordres de la vida, des de la religió fins a la forma de fer i comunicar la ciència, ja que cal no oblidar, per exemple, que la impremta va trencar la simetria existent entre gràfics i text.

28. Abans de l'invent de Gutenberg, venia a costar el mateix reproduir un text pur que un gràfic. Aquesta simetria desapareix amb els tipus mòbils, i poc temps després les idees de Copèrnic, les dades que havia començat a recollir Brahe i que són emprades i analitzades per Kepler; les observacions de Galileu; i els treballs de Descartes, Newton, Leibniz i col·legues acaben per donar una interpretació d'aquest univers en termes d'equacions --text, al cap i a la fi-- per comptes de l'explicació dels grecs, basada en dibuixos, com per exemple el de les set esferes celestes. La necessitat i oportunitat de la intervenció de Brahe i dels altres és posada de manifest per fets com el que no existeixin edicions venecianes dels *Elements* d'Euclides. Comença així una època de desenvolupament científic extraordinari, que arriba fins als nostres dies i que, amb un cert partidisme, es pot dir que culmina --per ara-- en la invenció de la màquina universal que és l'ordinador. En aquest sentit, és força convenient recordar que la simetria entre text i gràfics no és recuperada precisament fins a l'arribada del Postscript, un llenguatge informàtic que fan servir la majoria d'impressores.

29. Amb la impremta també neix una nova forma d'activitat econòmica que avui se sent amenaçada --amb raó-- per la tecnologia informàtica. Aquesta forma no és altra que la basada en el negoci de

ficar en caixes i vendre arreu les idees que d'altres éssers humans han tingut. Els llibres són el primer gran exemple d'aquesta casta de contenidors, ja que no són els únics: discs, vídeos, CD-ROM..., en serien altres exemples. Les noves tecnologies de la informació i de la comunicació amenacen en les seves arrels el procés industrial consistent a ficar les idees en capsos --del tipus que siguin--, posar les capsos en grans mitjans de transport i distribuir-les arreu, a fi i efecte que aquests contenidors de ments, de la seva expressió més pregonada que són les idees, acabin arrengrats en prestatgeries perquè nosaltres els comprem. Un procés industrial conegut i rendible, però del qual l'autor de les idees, per regla general, se'n duu ben poc guany o benefici.

30. Però, fins no fa gaire, si un hom volia escampar les seves idees arreu no quedava més remei que sotmetre's a aquest procés industrial de reproducció: calia encabir les idees en un llibre o en qualsevol altre tipus de contenidor. En canvi avui, de sobte, resulta que qualsevol de nosaltres pot posar les seves idees a l'abast de --literalment-- tot el món sense necessitat que ningú les fiqui en contenidors. La capacitat de reproducció, que abans depenia d'un procés industrial i, per consegüent, d'una infraestructura determinada, així com d'unes inversions de capital, ara s'ha tornat il·limitada i, sobretot, ha deixat de dependre indispensablement de les inversions i la infraestructura necessàries per fabricar els corresponents contenidors: amb un ordinador, un mòdem i una línia telefònica n'hi ha prou, almenys teòricament.

31. És així que les idees estan en el camí de tornar al lloc que els pertoca, és a dir, al centre de tota l'activitat humana, i això ho devem també a la tecnologia. No vull dir que el procés industrial que va generar la impremta estigui a punt de desaparèixer, dic que, per primera vegada, s'ha d'enfrontar amb un competidor amb característiques diferencials molt significatives, car els mitjans d'escampar idees que han anat apareixent en el decurs d'aquest segle --la ràdio, la televisió, discs...-- segueixen el model de l'estructura dissenyada per la impremta, és a dir, hi ha un procés industrial que és el que dirigeix tot l'entramat i en el qual les idees tenen un paper secundari o, si ho voleu més fi, no tenen la rellevància que es mereixen.

32. El ciberespai esdevé així un immens espai comunicatiu en el qual, al costat de velles estructures, han sorgit noves possibilitats d'activitat econòmica, de les quals sabem poc, però el poc que sabem ens fa aventurar noves expectatives en què la insularitat, lluny de ser un entrebanc com ho ha estat en l'era industrial, pot esdevenir un avantatge significatiu que ens permeti de competir en peu d'igualtat amb territoris que no tenen les nostres limitacions. La matèria primera d'aquesta activitat econòmica són bits, que és la forma en què la digitalització ha permès codificar tot allò que podem escoltar, veure i pensar. És en aquest sentit que la tecnologia, aquesta particular forma de tecnologia, es va convertint en una autèntica pròtesi per a la ment, per als seus productes, i li dóna un abast que transcendeix el temps i l'espai.

33. Però no hem de perdre de vista que per poder digitalitzar idees cal, per damunt de tot, que hi hagi idees. Per consegüent, la creativitat i la imaginació, el fet d'exercitar-les, han de deixar de ser el privilegi d'uns quants i han de passar a formar part destacada dels valors que cal fomentar en tots els ordres de la vida i no només en l'àmbit educatiu. Com el vi que servia per curar Lazarillo, les noves tecnologies de la informació i de la comunicació, a més de generar noves necessitats formatives, també serveixen per donar satisfacció a una bona part d'aquestes mateixes necessitats.

34. En aquest sentit no puc deixar d'esmentar que avui es posa en marxa oficialment el conjunt d'activitats que s'han anomenat Campus Extens i que marquen l'inici d'una nova època en què aquesta universitat ha d'exercir de debò la seva voluntat i el mandat de ser la universitat de totes les Illes Balears. Per això es compta amb el suport de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació per fer arribar a Menorca i Eivissa les activitats universitàries. Però seria un terrible error pensar que la presència universitària en aquests indrets s'ha de reduir simplement a l'originada en la virtualitat de la tècnica; com també seria un error encara més gros creure que la modernització que aquesta iniciativa pretén ha de limitar la seva influència a Menorca i Eivissa, ja que cal que hi participi de forma activa tota la comunitat universitària, independentment de la ubicació geogràfica.

35. No és gens agosarat, en definitiva, dir que el món de les idees, l'exercici de la imaginació i la creativitat, estan esdevenint més que mai l'eix central de l'activitat humana, i tant se val si parlem d'educació com si ho fem des del punt de vista d'activitat econòmica. Aquests, la imaginació i la creativitat, són els valors que cal protegir i promocionar si volem participar en el futur, si volem tenir-ne, de futur. Es tracta, per altra banda, d'un escenari en què hi ha un lloc per a tothom que estigui disposat a participar-hi, sigui quin sigui el seu camp d'especialització, tant si és de lletres, com de ciències, de tecnologia o qualsevol altre.

36. Cau dins el possible que, arribats aquí, algú hagi pensat que aquesta reivindicació ja és molt vella, perquè entre els múltiples eslògans que varen sortir del Maig del seixanta-vuit, un dels més coneguts és precisament aquell que exigia que la imaginació es fes càrrec del poder: si fa no fa, ara es tracta que la imaginació i la creativitat impregnin els quefers quotidians en tots els ordres d'activitat i que, per aconseguir aquest objectiu, fem servir les eines més potents de què disposem i que mai cap altra civilització no ha gaudit. Precisament els ordinadors personals, part importantíssima d'aquest utilatge, varen néixer com a productes emblemàtics de moviments contraculturals en el desenvolupament tecnològic. Les arrels d'aquests moviments es remunten als moviments anti-tot-l'establert del seixanta-vuit, entre els quals va prendre forma un moviment tecnològic antisistema que tenia per objectiu alliberar la tecnologia dels controls dels Estats i de la indústria. Avui, quan ens acostam al trentè aniversari de l'esclat de la revolta de Maig i amb la perspectiva que ja ens comença a donar Internet, no seré jo qui posi en dubte la viabilitat i conveniència d'aquest objectiu.

37. En resum, estic convençut que s'equivoquen de valent els que no veuen que els canvis tecnològics que ens ha tocat viure propicien una mena de nou Renaixement. En aquest marc, l'humanisme veu reforçat el seu paper, en tant que és l'únic que és capaç, ara per ara, de controlar i guiar el bon ús de les enormes potencialitats que posa al nostre abast una tecnologia que cada dia és més fàcil de fer servir. És d'aquesta manera que la tecnologia torna a convertir-se, una vegada més, en una de les més indispensables aliades de la cultura.

38. Per començar a acabar, em permetreu que segueixi amb l'insolent exercici d'intrusisme amb el qual he començat aquesta exposició i que ha continuat de forma més o menys descarada al llarg de tot aquest discurs. Si abans m'he aventurat en el món de les idees parlant dels clàssics grecs, ara ho faré parlant de literatura catalana. Aquest any celebrem el centenari del naixement de Llorenç Villalonga, escriptor a qui devem *Bearn*, obra considerada com una de les millors de la literatura catalana. La meva gosadia no arriba fins al punt de fer una lloança dels mèrits d'aquesta i les altres obres de Vilallonga, però no em puc estar d'esmentar el paral·lelisme, rebutjat explícitament per ell, entre *Bearn* i *El Guepard*.

39. Els ambients són semblants, dues illes de la Mediterrània, ambdós personatges contemplen amb perplexitat, ironia i sarcasme la inevitable decadència del seu món. Ens han dit que els paral·lelismes s'aturen aquí, ja que les reaccions dels dos personatges són ben diferents. Per la seva banda, el Guepard dona doblers al seu nebot perquè s'afegeixi a la causa de Garibaldi, el representant del nou món que està a punt de destruir el seu, adherint-se d'aquesta manera a un enemic que no es pot --i segurament ni vol-- vèncer. És l'actitud que resumeix l'encertadíssima i conegudíssima frase <<Cal que tot canviï perquè tot segueixi igual>>. Pel seu cantó Don Toni de Bearn se'n va a veure el Papa de Roma, amb la pretesa excusa de demanar-li permís per publicar les seves memòries.

40. No hi ha cap dubte que aquesta és una lectura possible de l'actitud de Don Toni, però no és l'única ni la més acurada. Don Toni va a Roma a veure el Papa, sí, però abans passa per París i hi fa una llarga estada, per tal d'observar i experimentar el darrer crit tecnològic representat per un dirigible, una màquina que pot anar per l'aire i que es pot conduir com un vaixell. Ell, que és un enamorat de la Il·lustració, les llums que amb prou feines maldaven per apagar les tenebres de l'edat mitjana, encara vigents en el seu entorn, no dubta a sacrificar un pinar, el darrer pinar del patrimoni familiar, per anar a veure de prop i assaborir un dels darrers avenços de la tecnologia que, sigui dit

de passada, no crec que sigui per casualitat que és la precursora de la que ha fet possible l'actual desenvolupament econòmic de les Illes.

41. Don Toni es converteix així en un visionari que intueix la importància d'una tecnologia que, al cap i a la fi, ha possibilitat l'esclat econòmic que ens ha dut aquí on som ara. La visita al Papa només és l'excusa per fer callar i fer còmplices de la venda del pinar la seva esposa i Don Joan, el sacerdot de la família. Vilallonga també anticipa així una constant que ha presidit el desenvolupament econòmic d'aquesta terra nostra: el sacrifici del territori, escàs territori que tenim, per aconseguir progrés i riquesa (o riquesa i progrés?).

42. Avui, tal com ho feia en el seu moment la incipient forma d'aviació que Don Toni de Bearn va a veure a París, les noves tecnologies de la informació i de la comunicació ens ofereixen la possibilitat d'un nou model de desenvolupament econòmic. La diferència ara està en el fet que aquest model no depèn de cap sacrifici addicional de territori. Ens pertoca a tots fer allò que convingui perquè aquestes possibilitats no s'esvaeixin en el no-res.

Llorenç Valverde

Oficina d'Informació - Servei de Càlcul

Per a més informació: [uibinfo](#)

Darrera actualització: 30 de juliol de 2002